

Međunarodni znanstveni skup o provjeravanju jezičnoga znanja

Zrinka Jelaska i Sanda Lucija Udier

U Dublinu je 17. i 18. listopada 2008. održan međunarodni znanstveni skup o jezičnome ispitivanju. Organizirala ju je Skupina za jezično ispitivanje, vrjednovanje i procjenjivanje (TEA SIG), ogranak udruge IATEFL. Ovogodišnja je konferencija usmjerena na sociolingvističku stranu ispitivanja. Tema su konferencije bile okolnosti pod kojima se odvija provjeravanje poznavanja jezika za neizvorne govornike.

0. Uvod

U irskoj prijestolnici Dublinu ove je godine u prostorijama Učiteljskoga kluba (engl. *Teachers' Club*) održan međunarodni znanstveni skup o jezičnome ispitivanju i procjenjivanju. Organizirala ga je udruga IATEFL (što je kratica za Međunarodno društvo učitelja engleskoga kao stranoga jezika), točnije njezin ogranak TEA SIG. U radu je sudjelovalo četrdesetak izlagača, od kojih su neki imali zajednički rad. Održano je pet plenarnih izlaganja, dvadesetak usmenih izlaganja, tri radionice te okrugli stol, tj. rasprava s plenarnim izlagačima. Ovogodišnja je konferencija bila usmjerena na sociolingvističku stranu procjenjivanja i izvanjezične okolnosti u kojima se odvija jezično procjenjivanje.

0.1. IATEFL

Organizacija IATEFL, koja ima oko 3 500 članova iz stotinjak zemalja, predstavljena je u ovome broju Lahora. U njezinu sklopu djeluje i četrnaest posebnih interesnih skupina koje organiziraju stručne skupove, izdaju vriedne tematske publikacije i organiziraju forume za razmjenu ideja.

0.2. TEA SIG

Interesna skupina za ispitivanje, vrjednovanje i procjenjivanje, kraticom TEA SIG (engl. *Testing, Evaluation and Assessment Special Interest Group*) osnovana je 1986. godine. Sastavljena je od stručnjaka i nastavnika stranih jezika koji su posebno usmjereni na probleme vrjednovanja obrazovnih ustanova i njihovih programa, samoga procesa poučavanja jezika, zatim na vanjske standardizirane ispite, nastavne testove i vrjednovanje tijekom nastave. TEA SIG osobito je uspješan u povezivanju nastavnika zainteresiranih za problematiku vrjednovanja jezičnoga znanja s vrhunskim stručnjacima s toga područja.

1. Otvaranje skupa

U ime organizatora skup su u petak ujutro otvorile Zeynep Urkun, koja je koordinator IATEFL TEA SIG i Sue Hackett, koja je koordinator njihovih zbivanja. Održan je pod nazivom *Pitanja u procjenjivanju inojezičnih govornika engleskoga* (engl. *Issues in Assessing ESOL* — doslovan bi prijevod kratice bio *engleski govornika drugih jezika*). U svim pozvanim predavanjima i većini izlaganja u sekcijama govorilo se o izvanjezičnim okolnostima samoga jezičnoga ispitivanja. Poticaj za skup dala je svijest o ulozi koju ispitivanje jezičnoga znanja ima za pojedinca. Procjenjivanje poznavanja engleskoga jezika od životne je važnosti mnogim ispitanicima jer im u mnogo čemu određuje život na radnome mjestu, u obitelji, u mjesnoj zajednici, društvu, gospodarstvu, prilikom nastavka studiranja. Međutim, njihovo je jezično ponašanje tijekom ispitivanja vrlo raznoliko ovisno i o pojedinim društvenojezičnim utjecajima. Pitanje je kako u takvim okolnostima sastaviti valjane i pouzdane načine ispitivanja.

2. Plenarna predavanja

Na skupu je sudjelovalo šest pozvanih predavača koji su održali ukupno pet izlaganja. Plenarna su predavanja trajala po sat vremena. Govorit će se o samim izlaganjima, ali će se predstaviti i šest plenarnih predavača, odnosno ustanove za koje rade ili na kojima su stekli iskustvo jer bi to moglo biti korisno hrvatskim čitateljima, naročito povezano uz temu ovoga broja. Na taj će se način donekle dobiti uvid u to kako je jezično ispitivanje, procjenjivanje i vrjednovanje ustrojeno u nekoliko zemalja čiji su stručnjaci sudjelovali u radu skupa.

2.1. Škotsko procjenjivanje useljeničkoga engleskoga

Margaret Allen govorila je prikladnome jezičnome procjenjivanju engleskoga koje je usmjereno i na podupiranje uključivanja u škotsko društvo. Kao stručnjak Škotskoga kvalifikacijskoga centra (engl. *Scottish Qualifications Authority*) predstavila i škotski nacionalni okvir engleskoga jezika za govornike drugih jezika, njegov nastanak i razvoj s obzirom na potrebe koje stalno rastu i mijenjaju se zbog velikoga broja različitih novih useljenika u škotskom društvu. Osvrnula se na utjecaj politike škotske vlade prema useljenicima, na društvo i obrazovanje u Škotskoj, prije svega strategija koju primjenjuje na odrasle useljenike. Škotski kvalifikacijski centar nacionalno je tijelo odgovorno za razvoj, dopusnice, procjenjivanje i potvrđivanje na svim razinama u obrazovanju (osim diplomske) koju podupire Uprava škotskih državnih škola (engl. *Scottish Government Schools Directorate*). Glavna mu je svrha upravljati kvalifikacijskim sustavom nižim od diplome kako bi učenici mogli primjereno sudjelovati u škotskome gospodarstvu, društvu i zajednicama (više: www.sqa.org.uk/sqa).

2.2. Irsko procjenjivanje inojezičnoga engleskoga

Sue Hackett i Stephen Bearpark govorili su o okružju koje inojezični engleski ima u Republici Irskoj. U nekim dublinskim školama čak su polovica učenici stranci. Prema istraživanju o tome kako sve veća raznolikost učenika djeluje na promjene u školama, provedenome na velikome uzorku njihova Instituta za društveno-gospodarstvena pitanja (ESRI), pokazalo se da je upravo engleski jedan od najvećih izazova došljacima. Toga su svjesni i sami učenici. Stručnjaci su zaključili da bi se u nastavi trebalo baviti kognitivnim razlikama, razlikama u pisanome i govornome jeziku, nazivljem, trebalo bi procjenjivati učeničke potrebe i nastavu prilagođavati učenicima. Stoga su u izlaganju bila postavljena kritička pitanja o tome kako udovoljiti novonastalim potrebama u ispitivanju. Izlagači su zaključili da provjeravanje jezičnoga znanja treba biti usklađeno s ispitanikovim cjelokupnim razvojem kako bi istinski udovoljavalo potrebama ispitanika, da treba povezivati mjerenje postignuća s povećanjem ispitanikove samosvijesti i podupiranjem njegova samopouzdanja.

Sue Hackett stručnjak je u Savjetodavnome vijeću (engl. *The Advisory Council for English Language Schools* — ACELS). Njega je 1969. osnovalo irsko Ministarstvo obrazovanja i znanosti (ir. *An Roinn Oideachais agus Eolaíochta*) radi provjeravanja standarda u školama inojezičnoga engleskoga (točnije, engleskoga kao stranoga jezika) i omogućivalo da školu prizna Ministarstvo za obrazovanje i znanost. Vijeće se bavi i priznavanjem učiteljskoga stručnoga usavršavanja, razvijanjem materijala i ispita za inojezične

učenike. Njihov Ispit interaktivnoga engleskoga (engl. *Test of Interactive English*, kraticom TIE) postoji u dvije inačice: za učenike od 12 do 18 godina i za starije od 18 (www.acels.ie). Sastoji se od zadataka, pa prije samoga pristupanja ispitu ispitanici moraju prethodno ispuniti neke zadatke. Procjenjivanje se vrši prema Ljestvici jezičnoga umijeća CEF Europskoga Vijeća.

Stephen Bearpark stručnjak je u Odboru za profesionalno obrazovanje Dublinske županije (*County Dublin* VEC), koji je osnovan 1930. najprije za ruralna područja, od sedamdesetih sve više i za urbanizirana područja. Od osamdesetih bavi se i obrazovanjem odraslih i cjeloživotnim učenjem. Ta je ustanova odgovorna za 22 škole ili koledža, uključujući četiri koji omogućuju obrazovanje poslije osnovnoškolske razine na irskome (*Gaeilcholaisti*), osam centara za mlade i četiri za starije (više: www.codubvec.ie).

2.3. Nizozemsko procjenjivanje useljeničkoga nizozemskoga

John de Jong opisao je etičke, socijalne i tehničke aspekte jezičnoga ispitivanja kojim se želi provjeriti useljeničko poznavanja službenoga jezika zemlje u koju se žele useliti. Izlaganje je oprimjereno nizozemskim državnim ispitom za useljenike. Izlagač je potanko opisao njegovu strukturu, kao i strukturu jezičnoga ispita i ispita poznavanja nizozemske kulture i civilizacije. Ispit se može polagati u stočetrdesetak nizozemskih veleposlanstava diljem svijeta.

2.3.1. Ispit nizozemskoga jezika i kulture

Ispit nizozemskoga jezika i kulture namijenjen je ljudima koji žele živjeti u Nizozemskoj, dakle useljenicima (ali ne onima koji traže azil) iz zemalja koje nisu u EU (no ne i Švicarske), te prekomorskih zemalja (ali ne i Japana, Južne Koreje, SAD, Kanade, Australije i Novoga Zelanda).

Ispit iz jezika — Ispit poznavanja nizozemskoga jezika provjerava osnovnu razinu govornoga jezika razumijevanje i govorenje jezik (ne čitanje ili pisanje). Ispit se sastoji od pet dijelova, svaki ima četiri vježbe, kao u (1). Sve su upute isključivo na nizozemskom, a za prve tri vježbe naveden je primjer.

- (1) — ponavljanje rečenica
- odgovaranje na kratka pitanja
- pokazivanje suprotnosti
- ponavljanje rečenica
- ponavljanje dvaju različitih kratkih priča

Za raščlambu odgovora napravljen je računalni program koji odgovore govornika najrazličitijih jezika pretvara u prepoznatljivu građu. Nastao je na temelju primjera govornika 121 različitoga jezika. No taj ispit govornoga

nizozemskoga provjerava samo izdvojene riječi, i to riječi koje imaju izravnu osobnu važnost za ispitanike, dok razgovor zapravo nije moguć, jer je ispitna razina niža od razine A1, tzv. A 1- (minus). Na toj razini osobe mogu pitati jednostavna pitanja poput *Koliko je sati?* Tijekom godinu dana ispit je polagalo više od 4 400 ispitanika, prošlo ga je devedesetak posto. Predavač je za usporedbu dao podatke o jezičnoj razini koja se provjerava državnim ispitom u nekoliko zemalja, navedeni su u (2).

(2)	Razina	Zemlja
	A1-	Nizozemska
	A1	Francuska
	A2	Vel. Britanija
	između A2 i B1	Kanada
	između B2 i C1	Australija

Ispit iz kulture — U ispitu poznavanja nizozemske kulture i civilizacije nalaze se pitanja kojim se provjerava useljenička spremnost za život u Nizozemskoj. Ispit traje 30 minuta. Pitanja su povezana s nizozemskim obrazovanjem (npr. s koliko godina djeca idu u školu), zdravstvenim sustavom, zemljopisom, politikom (npr. vlada li u Nizozemskoj demokracije), zapošljavanjem, kulturnim specifičnostima. Kao predložak snimljen je film koji ispitanici mogu prethodno pogledati, kao i pitanja koja će im se usmeno postavljati na ispitu o njegovu sadržaju. Pitanja se postavljaju i odgovaraju telefonski, pomagalo je knjižica sa snimkama, a svako pitanje povezano je s određenom slikom. Predavač je dao podatke i o rječniku u tome filmu. Pojavnica je 7085, dok je od toga 1534 različnica. Od toga su 76% najčešće riječi prijamnoga rječnika nizozemskoga. Natuknica je 492, zajedno s riječima koje se pojavljuju u odgovorima. Polovica tih natuknica pripada među 500 najčešćih riječi, a druga su polovica riječi koje se često pojavljuju u filmu.

John de Jong stručnjak je za procjenjivanje jezičnoga znanja koji od 2006. radi kao ravnatelj za razvoj ispita u Pearsonovu odjelu jezičnih ispita (*Pearsons Language Tests*). Odjel omogućuje ispite za procjenu i potvrdu uporabe engleskoga jezika za govornike drugih jezika (www.pearsonplt.com), i to Londonskih ispita engleskoga (2009. izlazi nova inačica), Londonskih ispita engleskoga za djecu te Pearsonova ispita engleskoga. Centri za ispitivanje nalaze se u tridesetak zemalja svijeta s različitih kontinenata jer je Pearson PLC jedna od najvećih obrazovnih i medijskih kompanija na svijetu (pripadaju mu *Longman*, *The Financial Times*, *Penguin Books* i *Edexcel*). John de Jong prije toga je bio ravnatelj vlastitoga poduzeća za savjetovanje i poučavanje u području jezičnoga obrazovanja i ispitivanja, no temeljno iskustvo u jezičnome procjenjivanju stekao je radeći dvadeset i dvije godine

u Nizozemskome nacionalnome institutu za ispitivanje obrazovanja (*Dutch National Institute of Educational Measurement*, kraticom CITO od svojedobnoga *Central Institute for Test Development*), na kraju kao ravnatelj Odjela za jezično ispitivanje. Taj je centar u Arnhemu osnovan 1968. kao državna ustanova, a 1999. postao je privatnom. Po osnivaču CITO-a, psihologu Adriaanu de Grootu, nazvana je katedra za sastavljanje, analizu i primjenu testova, ispita i drugih sredstava za procjenjivanje Sveučilišta u Amsterdamu.

2.4. Procjenjivanje jezika useljenika i izbjeglica

Philida Schellekens također je izlagala o provjeravanju jezičnoga znanja useljenika i izbjeglica ističući koji se sve parametri trebaju uzeti u obzir kada se osmišljava njihovo ispitivanje i poučavanje. Govorila je o obrazovanju, pismenosti u J1, stručnome znanju povezanome uz posao, pojedinačnim potrebama, željama, potrebama i prioritetima koji se s vremenom mijenjaju. U svojem izlaganju pozvala je sve sudionike u procesu ispitivanja na međusobnu suradnju radi stvaranja okvira za ispitivanje koji trebaju biti utemeljeni u rezultatima istraživanja s područja usvajanja jezika. Philida Schellekens neovisni je savjetnik, istraživač i predavač nastavnicima engleskoga u području učenja i poučavanja, posebno engleskoga za useljenike i izbjeglice. Autor je nekoliko knjiga, uključujući i priručnik za inojezični engleski (*Oxford ESOL Handbook*).

2.5. Procjenjivanje jezika useljenika i izbjeglica

Barry O'Sullivan iznio je kratku povijest jezičnoga procjenjivanja od njegovih početaka do razvoja ispitne industrije na kraju prošloga stoljeća. Govorio je i o ispitnim centrima koji su pridonijeli profesionalnomu pristupu ispitivanju kakav nije postojao do devedesetih godina prošloga stoljeća. Posebno se osvrnuo na dva ispita za provjeravanje poznavanja engleskoga jezika koja se priznaju na mnogobrojnim sveučilištima i drugim ustanovama u velikome broju zemalja.

TOEFL, ispit iz engleskoga kao stranoga jezika (*Test of English as a Foreign Language*), jedan je od najpoznatijih ispita engleskoga jezika. Mjeri čitanje, pisanje, govorenje i slušanje engleskoga i uporabu tih vještina na sveučilišnoj razini, npr. čitanje teksta ili slušanje predavanja i onda govorenje ili pisanje o onome što se naučilo. Taj se ispit i dalje razvija, a s njime su povezana stalna istraživanja, npr. utjecaja na školu, povezanosti s ispitima prema CEF-u itd.

IELTS, ispitni sustav međunarodnoga engleskoga jezika (*The International English Language Testing System*), ispit je engleskoga jezičnoga umi-

jeća (vrsnoće) koje je sastavljeno na Sveučilištu u Cambridgeu. Danas je prihvaćen kao potvrda o znanju engleskoga na gotovo svim sveučilištima u zemljama engleskoga govornoga područja. Postoje dvije inačice testa: akademska (ako tko želi studirati ili raditi kao visokoobrazovani stručnjak u zemljama engleskoga govornoga područja) i opća (za rad, useljenje i slično). Procjenjuje se ocjenama od jedan do devet (umjesto prolazna i neprolazna). Sveučilišta za svaki kolegij određuju koji stupanj (bodovni) zahtijevaju.

Barry O’Sullivan s londonskoga Sveučilišta u Roehamptonu izvršni je ravnatelj Centra za istraživanja ispitivanja, vrjednovanja i kurikuluma (CRTEC). Kao vrhunski stručnjak član je Europskoga društva za jezično ispitivanje i procjenjivanje EALTA (*European Association for Language Testing and Assessment*), a među ostalim član je i Međunarodnoga društva za jezično ispitivanje ILTA (*International Language Testing Association*).

3. Ostala sudjelovanja

Za svako je izlaganje bilo odvojeno ukupno četrdeset i pet minuta (uključujući i raspravu). Izlaganja su se održavala istovremeno u tri prostorije. To je dalo dovoljno vremena za predstavljanje teme i pitanja publike o pojedinostima svakomu izlagачu, ali su slušatelji mogli čuti samo dio izlaganja.

Dio izlagača bavio se procjenjivanjem pojedinih jezičnih sposobnosti: razgovaranja (Tamara Jones), govorenja (Handan Girginer; Tricia Smith), slušanja (Noud Van Zuijlen), čitanja (James Connolly i Kay McPeake) i pisanja, i to na sveučilišnoj razini (Anne McCabe) te slušanja povezanoga s učenjem i poučavanjem (Hatice Cubukcu i Zuhul Okan).

Drugi su se bavili općom procjenom jezičnih sposobnosti (Rachael Fionda i Stergiani Kostopoulou), međukulturnom sposobnosti (Judith Mader i Rudolf Camerer), samoprocjenjivanjem jezične i međukulturne sposobnosti (Veronica Crosbie i Aleksandra Sudhershana); potrebama i interesima inojezičnih učenika (Jane Allemano), procjenjivanjem napretka i razina znanja (Aoife Harrington i Ian Brangan), smislom ispitivanja (Patricia Spruyt), pojedinačnom procjenom učenja (Miriam Hallissey) i utjecajem procjenjivanja jezika (Gulden Ilin i Rana Yildirim).

3.1. Procjenjivanje hrvatskoga

Iako je glavni jezik čijim se ispitivanjem bavilo na skupu bio engleski, spominjala su se i ispitivanja drugih jezika poput nizozemskoga i irskoga, a održana su i dva izlaganja o provjeravanju hrvatskoga jezika za neizvorne govornike.

Zrinka Jelaska i Lidija Cvikić govorile su o zahtjevima koji se postavljaju pred procjenjivače hrvatskoga za inojezične govornike s obzirom na raz-

ličite tipove ispitanika uzimajući u obzir njihov dob (vrlo stari ispitanici), utjecaj prvoga jezika (i kod osoba sa sličnim prvim jezikom), vrstu znanja hrvatskoga (posebno potomaka iseljenika ili ispitanika koji znaju samo dijalekte), naročito društveni položaj (vlasnici velikih ili malih tvrtki, milijunaši, najamni radnici, prabake, studenti), moguće posebne potrebe ispitanika (ispitanici mogu biti nepismene ili slabo obrazovane osobe, disleksične osobe itd).

Rad Sande Lucije Udier i Marice Čilaš-Mikulić sadržavao je pregled sociolingvističkih i izvanjezičnih okolnosti u kojima se odvija ispitivanje hrvatskoga jezika za neizvorne govornike u Republici Hrvatskoj. U izlaganju su izneseni zakonski okviri za ispitivanje te je opisano kako ispitivanje izgleda u praksi na primjeru ispita u Croaticumu — Centru za hrvatski kao drugi i strani jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Upozoreno je na zahtjeve koje jezično ispitivanje postavlja pred stručnjake koji na njemu rade. Na kraju izlaganja bile su definirane potrebe (stručne, organizacijske i zakonske) te smjer u kojem se ispitivanje u budućnosti treba razvijati.

3.2. Radionice

Popodne prvoga dana skupa održane su tri radionice koje su trajale po 75 minuta. U prvoj su James Connolly i Kay McPeake predstavili pojedinačnu dijagnostičku procjenu osnovnih sposobnosti čitanja uz velik broj fonetskih pojedinosti te odnosa slova i glasova. Bila je vrlo korisna za one koji nisu svjesni teškoća s izgovorom te pisanjem glasova na jeziku koji se uči u odrasloj dobi. U praktičnome je dijelu radionice predstavljen niz metoda ispitivanja čitanja na engleskome koje se ujedno mogu rabiti i kao vježbe za usavršavanje te vještine.

U drugoj je Noud Van Zuijlen predstavio ispit postignuća za engleski jezik prema Zajedničkomu europskomu jezičnomu okviru (CEFR). Taj je ispit sastavljen u nizozemskome ispitnome centru CITO.

U trećoj su radionici Judith Maderi i Rudolf Camerer predstavili provjeravanje međukulturalne komunikacijske sposobnosti na engleskome.

3.3. Popratna zbivanja

U petak navečer sudionici su se družili na koktelu sa živom irskom glazbom u klubu koje je sponzorirao *Failte Ireland*, irska turistička ustanova. Skup je završio u subotu navečer tradicionalnom tombolom (engl. *raffle*) na kojoj su sretnici (samo oni koji su ostali do kraja) dobivali nagrade, uključujući i do tada izlagane glotodidaktičke knjige velikih izdavačkih kuća koje izdaju udžbenike i ostale materijale za nastavu engleskoga, rječnike i stručne knjige o ovome području.

4. Zaključak

Kao glavne odlike konferencije treba spomenuti razmjerno dugo vrijeme predviđeno za svako izlaganje (čak 45 minuta za obična i 60 minuta za pozvana izlaganja) i puno kvalitetnih razgovora po završetku izlaganja i u predasima između svih sudionika na skupu (organizatora, pozvanih predavača, izlagača i slušača). Sljedeća godišnja konferencija IATEFL TEA SIG-a održat će se u austrijskome gradu Innsbrucku u listopadu 2009. godine. S obzirom na ovogodišnje i prošlogodišnje iskustvo može se toplo preporučiti svim nastavnicima jezika i drugim stručnjacima zainteresiranima za jezično pro-cjenjivanje.